

Het stromen van kennis in een complexe leefomgeving

Kennis is mensgebonden. Mens dood, kennis weg. Om onze weg te kunnen vinden in de complexe wereld blijven we immer kennis vergaren, vanaf het eerste levenslicht tot aan de laatste levensadem. We doen na, zijn eigengereid, lezen boeken, wisselen ervaringen uit en ontwikkelen ideeën. Dat is een organisch proces. Toch kom ik – vooral in de wetenschappelijke wereld – nogal wat ingeblikte opvattingen over kennis tegen, gefundeerd op drie hardnekkige beelden. Het zijn Simulacra. De Franse filosoof Jean Baudrillard beschrijft een Simulacrum als een beeld dat de verbinding met de realiteit heeft verloren.

Simulacrum 1: kennis bestaat uit pakketjes die je van de één op de ander kunt overdragen. 'Ik kan iets, draag het over en daarna kun jij het ook.' Je hoort het niemand letterlijk zeggen, maar na doorvragen blijkt dit beeld diep ingesleten te zijn.

Simulacrum 2: kennis stroomt in één richting, van wetenschap naar praktijk. Onderzoekers construeren 'generic frameworks' die toegepast moeten gaan worden door de mensen in de praktijk, aangeduid als 'end users.' De wetenschapper zweeft als het ware boven het systeem dat hij of zij bestudeert en ontwikkelt kennis.

Simulacrum 3: generieke, kwantificeerbare expliciete kennis is waardevoller dan de specifieke, moeilijk grijpbare impliciete kennis (tacit knowledge). Kijk maar eens naar tenders voor Europees onderzoek: alles moet 'tangible' zijn. Logisch, want alleen het grijpbare kun je managen.

Deze drie beelden zijn enigszins houdbaar zolang de wetenschap zich richt op gestructureerde, lineaire vraagstukken. Echter, als het complex wordt resulteren ze in reducties van de complexiteit die onacceptabel zijn. Gevolg: veel wetenschappelijke resultaten worden ondanks intensieve 'dissemination of results' nimmer gebruikt en verdwijnen in archieven. Bij toegepast onderzoek in de complexe leefomgeving moeten we de drie Simulacra met kracht terzijde schuiven om met een hernieuwde blik naar de realiteit te kijken. We gaan dan steeds meer praten over mensen en nieuw vakmanschap in plaats van over kennis. We realiseren ons dan dat we als onderzoekers een onlosmakelijk onderdeel vormen van de leefwereld die we proberen te begrijpen en verbannen het begrip kennismanagement naar het rijk der fabelen. Er is dan sprake van een fundamentele omdraaiing. De praktijk is er niet om wetenschappelijke resultaten toe te passen, maar de wetenschap is er om waarden toe te voegen aan de ervaringswereld van mensen die handelen in de praktijk. De zon draait niet om de aarde, maar de aarde om de zon.

Dit echter is makkelijker gezegd dan gedaan. De laatste decennia zijn we op zoek gegaan naar werkwijzen waarin de fundamentele omdraaiing gestalte krijgt en hebben al lerend goede ervaringen opgedaan met wat we Werkplaatsen zijn gaan noemen. In Werkplaatsen

brengeu we mensen uit verschillende ervaringswerelden bij elkaar rond een klein, lokaal en concreet vraagstuk, op locatie, wisselen ervaringen uit in de vorm van verhalen en lopen niet met een boog om 'momenten van de moeite' heen. Smpel, doch doeltreffend. Er is nog een lange weg te gaan, maar de mist van Simulacra lijkt opgetrokken. We ondervinden aan den lijve hoe belangrijk het is dat impliciete kennis (tacit knowledge) wordt gewaardeerd en stroomt. We besparen zo enorm veel geld en zien werkplezier en nieuw vakmanschap toenemen. Voor praktijkmensen is deze nieuwe benadering logisch en gewenst, echter de wetenschappelijke wereld wil nogal eens in de oude beelden blijven hangen. Bij de fundamentele omdraaiing kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat de praktijk vooroploopt en de wetenschap er achteraan bungelt.

Govert Geldof

Tzum, 1 januari 2017